

100 Anys de biblioteques:

i ara què?

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

100 Anys de biblioteques: i ara què?

Coordinació i text:
Laura Bertran

Imatge de coberta: alumnes de les dues primeres promocions de l'Escola Superior de Bibliotecàries (1916 o 1917). Arxiu de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona

D.L.: B 10551-2016

L'ús dels continguts d'aquesta obra està subjecte a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional (CC BY-NC-ND 4.0) de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre i quan no sigui per a usos lucratis i no es modifiqui el contingut de l'obra. Per veure una còpia de la llicència, visiteu <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.ca>.

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Taula de continguts

Introducció	5
Balanç de l'Any de les Biblioteques	9
I ara què	17
Xavier Albertí	19
Inés Garriga	21
Ignasi Aragay	23
Elisenda Figueras	25
Óscar López	27
Montse Ayats	29
Àlex Hinojo	31
M. Teresa Calabús	32
Xavier Fina	34
Agraïments	37

Les biblioteques públiques tenen un valor inqüestionable en la vida col·lectiva i individual dels ciutadans. De dimensions més extenses o reduïdes, de connotacions més rurals o urbanes i esdevenint miralls dels seus entorns i de les seves realitats més immediates, les biblioteques actuen com a eixos vertebradors de les comunitats.

Precisament per ser equipaments culturals de proximitat de primer nivell, també són els centres on amb major facilitat es detecten i es perceben els canvis d'hàbits, necessitats i tendències de la ciutadania. Alhora, aquests indicadors representen un material valuós a l'hora d'orientar i confeccionar polítiques útils i eficients.

Per això, un cop finalitzada la celebració de l'Any de les Biblioteques, on s'ha commemorat el centenari del naixement de la nostra xarxa de biblioteques públiques al nostre país, amb tot el què ha significat de mirada al passat, ara és un bon moment per fer un exercici de prospectiva i reflexionar sobre el futur: cap a on ha d'anar a partir d'ara el sistema públic bibliotecari?

Aquesta publicació és una invitació a la iniciativa compartida i al debat apassionant perquè aquesta xarxa-motor d'oportunitats continuï creixent i consolidant el model d'èxit que ha estat durant al llarg d'aquests anys. Tothom hi és convidat!

Santi Vila
Conseller de Cultura

«Els llibres no estan fets per pensar, sinó per ser sotmesos a investigació»

El nom de la rosa, Umberto Eco (1932-2016)

Introducció

La informació de qualsevol tipus i els seus múltiples canals per accedir-hi conformen avui un debat més viu i apassionant que mai. En aquest sentit, ningú qüestiona que Internet i les xarxes socials han suposat una veritable revolució. Revolució si més no equiparable a la que es va produir a mitjans del segle XIX quan algú va decidir, en algun indret del món anglosaxó, que les persones havien de poder tenir accés directe als llibres de les prestatgeries, sense haver-los de demanar a ningú.

Cada vegada volem tenir més informació a l'abast i d'una manera més ràpida. Un debat seriós sobre l'accés a la informació requereix, com a mínim, una predisposició a revisar models des d'una mirada àmplia d'una realitat canviant i plena d'incerteses. Els temps convulsos en què vivim -tant a nivell social, com pel que ha suposat el ràpid avenç de les noves tecnologies de la comunicació i la informació- demanen una reflexió pausada. Són molts i molt variats els factors que intervenen a l'hora de trobar els millors professionals, eines i procediments per aconseguir que l'accés a la informació esdevingui una experiència realment gratificant, transformadora i determinant en la vida de les persones, tant en la seva etapa infantil com adulta.

Biblioteca Mestre Martí Tauler (Rubí). Foto: Josep Algans

Des del primer moment, la missió de les biblioteques ha estat la de garantir l'accés de totes les persones a la informació. I això ha comportat, en sí mateix, un innegable component democratitzador pel que fa a l'accés a la cultura i el coneixement de tota la ciutadania. Cent anys després de la seva creació per part de la Mancomunitat de Catalunya, les biblioteques del sistema públic català són organismes vius ben arrelats, dinàmics, en constant evolució, que han sabut adaptar-se amb destresa a les noves necessitats i donar resposta a la creixent demanda dels usuaris.

Les biblioteques són avui motors culturals de primera línia de proximitat; són espais comunitaris útils, proactius, còmodes, confortables, on sovint passen coses curioses, interessants i sorprenents. A la biblioteca descobrim, compartim, ens impliquem, fem sudokus, escrivim cartes d'amor i fins i tot llegim i estudiem. És per això que

les biblioteques constitueixen espais de suport, ajuda i aprenentatge, on s'articulen relacions entre gent de totes les edats (amb i sense necessitats especials) i de tots els perfils (estudiants, aturats, nousvinguts...). Dit d'una altra manera, **les biblioteques són eixos integradors i cohesionadors de la societat perquè conjuguen coneixement amb diversitat i igualtat d'oportunitats.**

Les estadístiques ens diuen que gairebé la meitat de la població catalana disposa del carnet de biblioteca, la qual cosa converteix el Sistema públic de Biblioteques en el «club de cultura» més important de Catalunya. Particularment significatiu és el cas de Barcelona ciutat on, per desè any consecutiu, Biblioteques de Barcelona, amb els seus 40 centres repartits pels diferents districtes, ha estat valorat com el millor servei públic municipal.

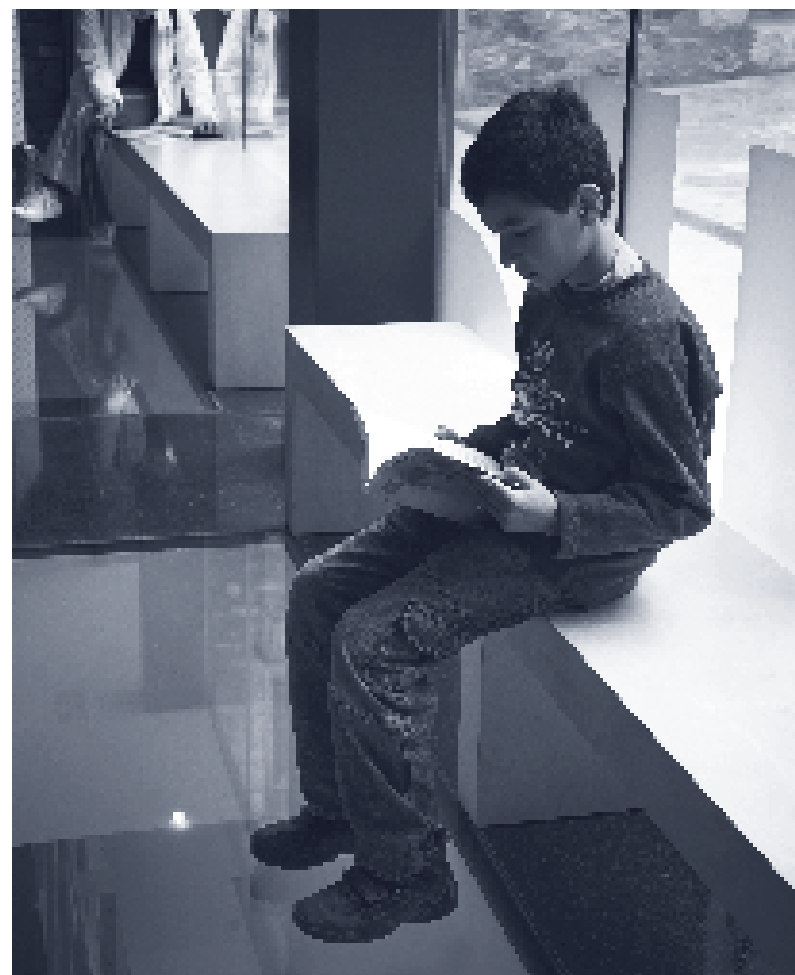
Aquesta realitat ha contribuït en bona mesura a aconseguir un gran objectiu: la decisió de la UNESCO de declarar Barcelona Ciutat de la Literatura, en el marc de la Xarxa de Ciutats Creatives, a finals de l'any 2015. A més, el 2016, entre els projectes previstos per la capital catalana, hi ha la posada en marxa de Vil·la Joana-Casa Verdaguer de la Literatura com a espai literari de divulgació i recerca.

Tots aquests factors, certament positius i estimulants, lluny de proporcionar mirades autocomplaents, ens posen el llistó molt alt i ens eleven a un pla internacional. El repte de mantenir i millorar esdevé un *mantra* que exigeix una actitud permanentment desperta i atenta que possibiliti continuar fent autocrítica: cal atraure el públic no-usuari, cal corregir el desequilibri territorial encara existent, cal fer una aposta decidida per les biblioteques escolars i cal millorar la cooperació i la coordinació entre les diverses institucions. Només des d'aquestes bases podrem consolidar-nos com a sistema de referència a nivell europeu i aspirar a crear un model capaç de traspasar fronteres.

Balanç de l'Any de les Biblioteques

La commemoració de l'Any de les Biblioteques, el 2015, amb motiu del naixement de l'actual Sistema públic de Biblioteques, ha volgut divulgar els seus orígens i posar en valor la seva història, així com situar aquests equipaments al centre del debat de les polítiques culturals. **La centralitat que tradicionalment ha reclamat la cultura a la política és la mateixa que ara reclamen les biblioteques a la cultura.**

El tret de sortida oficial de la commemoració va tenir lloc en l'acte celebrat el 20 de febrer de 2015, al Palau de la Generalitat, presidit pel president Artur Mas. A l'acte, hi van intervenir el conseller de Cultura, Ferran Mascarell, la cap del Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Carme Fenoll, l'expresidenta del Col·legi de Bibliotecaris, Carme Mayol, i el president de la Diputació de Barcelona, Salvador Esteve. En el decurs de la presentació es va llegir un manifest i es van fer lectures de diversos dietaris de bibliotecàries a càrrec de les actrius Olga Cercós i Mercè Managuerra.

Biblioteca Municipal del Pont de Suert. Foto: Josep Algans

Al llarg d'un any s'han anat succeint tot un seguit d'**activitats amb la participació de 380 biblioteques de totes les províncies**. A la web www.anybiblioteques.cat s'ha anat fent un seguiment de les desenes d'actes que programaven les biblioteques dels diferents territoris i que donen mostra de l'actitud festiva i reivindicativa dels professionals i ciutadans. El Servei de Biblioteques de la Generalitat ha volgut posar una atenció especial als llocs on la Mancomunitat de Catalunya va adjudicar les primeres biblioteques populars: Valls, Sallent, les Borges Blanques i Olot, on s'han celebrat 4 grans programes repartits en diferents mesos de l'any. Els actes, de caire popular, han buscat la complicitat entre territori i biblioteques com a centres socioculturals i han comptat amb diverses activitats per a tots els públics:

Olot: abril, a la Biblioteca Marià Vayreda d'Olot

Sallent: juny, a la Biblioteca de Sallent

Valls: octubre, a la Biblioteca Carles Cardó

Borges Blanques: desembre, a la Biblioteca Marquès d'Olivart

Biblioteca Municipal Marta Mata (Cunit). Foto: Josep Algans

L'exposició **«Biblio Tec. Cent anys d'estudis i professió bibliotecària 1915-2015»**, amb motiu del centenari de la creació de l'Escola de Bibliotecàries l'any 1915, va voler retre un merescut homenatge als i les professionals del món bibliotecari, al Palau Robert de Barcelona. Una cita important va ser també la presentació de la col·lecció **«Testimonis Bibliotecaris»** (Diataris i Guies de lectura de biblioteques 1918 – 1973) dins el repositori Memòria Digital de Catalunya (MDC). La col·lecció té l'objectiu de preservar i posar a l'abast els diataris que les directores de les biblioteques de la Xarxa de Biblioteques Populars van escriure des del dia de la inauguració de les seves respectives biblioteques. Aquests testimoniatges són observacions valuosíssimes que ens permeten fer una radiografia d'aquests anys d'història del nostre país. Així mateix, es va obrir el segon cicle de participació ciutadana (*crowdsourcing*) que vol recollir, conservar i donar a conèixer una mostra de la memòria familiar de Catalunya: el projecte **«Fem memòria»** s'estructura en campanyes que giren a l'entorn d'un tema o aspecte concret. En aquesta ocasió es va seleccionar el tema Els meus avis. La Biblioteca de Catalunya, el Departament de Cultura, amb el suport del Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya (CSUC), van promoure una recollida de documents com ara fotografies, cartells, cartes..., a través de més de vuitanta biblioteques i arxius municipals, la Biblioteca de Catalunya i la Xarxa d'Arxius Comarcals, per a ser digitalitzats i publicats per la xarxa dins la col·lecció «Fem memòria» del repositori Memòria Digital de Catalunya.

El projecte **«Biblioteques a la vida»** ha recollit els testimonis d'usuaris sobre què els ha aportat la biblioteca a la seva vida, explicat en primera persona per escrit i en format audiovisual. Com a prescriptor cultural, el servei de Biblioteques va comptar amb el filòsof i músic Bernat Dedéu per oferir 15 sessions amb l'objectiu d'endinsar-nos en el context històric i la biografia dels compositors de 15 obres mestres del repertori simfònic, des del classicisme fins a la música del nostre present, a la Biblioteca de Catalunya. Amb la col·laboració de l'Institut d'Humanitats de Barcelona, el curs **La biblioteca. Imaginari i història d'una idea** va comptar amb set lliçons magistrals impartides al CCCB per Jordi Puntí, Concepción Rodríguez, Sergio Vila-Sanjuán, Teresa Mañá, Rodrigo Fresán, Ignacio Morgado i Víctor Gómez Pin, degudament resumides en forma de cròniques escrites per la periodista cultural i traductora Anna Punsoda. En

un altre àmbit, el **premi Beca 3.000** va permetre guardonar un professional de biblioteques amb l'objectiu de fer una estada professional internacional. I coincidint amb la seva capitalitat cultural, Vilafranca del Penedès va acollir el **VIIè Congrés de bibliobusos** amb participació catalana i internacional. Aquestes han estat algunes de les iniciatives més destacades, juntament amb la publicació de la Nadala 2015 de la Fundació Carulla dedicada a les biblioteques.

La cloenda de l'Any de les Biblioteques va tenir lloc al **Gran Teatre del Liceu** amb un **concert popular** on van participar de manera altruista Raimon, Roger Mas, Gemma Humet, Albert Guinovart, Xavier Albertí i Màrius Serra, al qual van assistir 900 persones. El preu únic d'entrada (15 €) es va destinar exclusivament a l'adquisició de llibres per les biblioteques del país.

Aquesta concentració d'activitats de promoció i divulgació de les biblioteques i el seu món s'ha reflectit naturalment en l'entorn mediàtic. Mentre que l'any 2014 van sortir 42 notes de premsa del Departament de Cultura que feien referència a les biblioteques, l'any 2015 en van sortir 59, la qual cosa significa un augment del 40.4% (i del 353.8% respecte les 13 notes de premsa aparegudes l'any 2010) amb el seu corresponent impacte sobre els diferents mitjans de comunicació. En aquest apartat cal afegir que, el mes de febrer de 2016, l'Associació de Periodistes Culturals de Catalunya va concedir el II Premi Ressenya a Carme Fenoll, cap del Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, per «la bona predisposició que la premiada sempre ha mantingut vers la comunicació cultural i la dinamització del seu sector tenint en compte tots els seus agents, inclosos els periodistes».

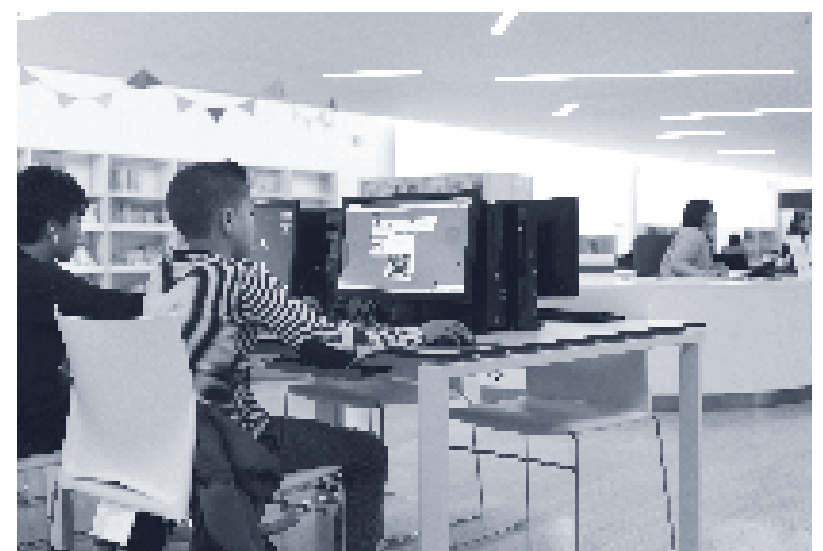
A nivell intern, s'ha realitzat la primera fase del projecte Bibliocat (o Catàleg col·lectiu) que permet consultar les referències bibliogràfiques del fons del catàleg Aladí de la Xarxa de Biblioteques Municipals de la província de Barcelona gestionat per la Diputació de Barcelona i del catàleg Argus, de les biblioteques de Girona, Lleida, Tarragona i Terres de l'Ebre, gestionat per la Generalitat de Catalunya. **El Bibliocat incorpora un total de 387 biblioteques i bibliobusos i dona notícia de més de 6 milions de documents que s'espera poder obrir al públic a la primavera 2016.** En una segona fase del projecte,

els usuaris de les biblioteques podran demanar els documents que els interessin de qualsevol biblioteca i recollir-lo a la seva biblioteca habitual.

Pel que fa als carnets, cal dir que són vàlids a totes les biblioteques: hi ha reconeixement però no base de dades única. Durant el 2015, s'ha treballat en el procés de reconeixement d'un carnet amb imatge única que permetrà unificar les propostes i els avantatges dels dos carnets existents actualment. La finalitat és que els usuaris puguin accedir als serveis de totes les biblioteques públiques sigui quin sigui el municipi on estigui donat d'alta i, alhora, es beneficiï amb el carnet únic dels mateixos avantatges i descomptes culturals. Aquest és, doncs, un pas important cap a la consecució del carnet cultural, un dels objectius estratègics del govern de la Generalitat.

Biblioteca Trinitari Fabregat (Alcanar). Foto: Josep Algans

Biblioteca Carles Rahola (Girona). Foto: Francesc Meseguer

A partir de l'aprovació, a principis d'any, de la instrucció 1/2014, **el Departament de Cultura ja proporciona nous serveis de suport a les biblioteques de municipis de menys de 5.000 habitants que ho demanin i aprovin una carta de compromisos**. Al llarg del 2015, un total de 24 municipis van sol·licitar la integració amb els avantatges següents: incorporació del fons al catàleg conjunt de les biblioteques públiques, generació de carnets d'usuari vàlids per a ser utilitzats a tots els centres, accés al servei de préstec interbibliotecari, accés a la formació continuada específica pel personal, oferta d'activitats de foment de la lectura i, en funció de la categorització concreta de cada equipament, es faciliten diferents tipus d'ajuts per al desenvolupament de les col·leccions.

A dia d'avui, **la introducció del servei de préstec de llibre digital és un objectiu plenament aconseguit gràcies a la voluntat de cooperació i coordinació entre la Diputació de Barcelona, l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya**. A la plataforma e-Biblio, a més dels 2.200 llibres electrònics disponibles, a partir del mes de gener de 2016, s'han incorporat les principals revistes que es publiquen en català, gràcies a l'acord entre el Servei de Biblioteques de la Generalitat i l'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC). Aquesta oferta de revistes s'anirà ampliant progressivament de la mà d'un increment significatiu del catàleg de llibres, així com la incorporació de continguts audiovisuals.

Biblioteca Jaume Fuster (Barcelona). Foto: Francesc Meseguer

Biblioteca de Palafrugell

Biblioteca Marcel·lí Domingo (Tortosa). Foto: Josep Algans

La celebració de l'Any de les Biblioteques ha volgut posar en el punt de mira aquests equipaments extraordinaris tant estimats però encara no prou valorats.

Ha volgut que, per exemple, expressions com *blogger*, *booktuber* o *booktrailer* comencin a formar part del nostre imaginari habitual. En definitiva, ha volgut marcar un punt d'inflexió que impliqui l'inici de noves estratègies i de nous serveis. Umberto Eco diu, a la cita del començament, que els llibres estan fets «per ser sotmesos a investigació». Les biblioteques, doncs, no han de tenir por a ser investigades amb lupa si cal per a continuar essent útils a la societat a la qual serveixen. Cal recordar que el Sistema públic de biblioteques, igual que el conjunt de l'administració pública, és una eina al servei dels ciutadans. Una eina, això sí, que ha d'estar en tot moment ben esmolada perquè no perdi la seva utilitat i la seva raó de ser. És hora de repensar i treballar per aconseguir un model innovador i eficient a l'alçada del de 1915.

Concert de cloenda de 2015 Any de les biblioteques, al Liceu.
Foto: Ariana Nalda

I ara què?

Cent anys després del naixement del sistema públic bibliotecari, es vol preguntar a la gent què pot aportar, a partir d'ara, el Servei de Biblioteques a les biblioteques de Catalunya; què pot fer el Servei per a adaptar-se ràpid i bé a les noves necessitats i inquietuds de la ciutadania. Per això, s'obre un **procés de participació ciutadana a les xarxes socials** amb el *hashtag* **#100iaraquè** on, des de ja, es poden aportar propostes en clau de futur que orientin a l'acció.

Per facilitar la inspiració, s'ha convidat algunes persones del món de la cultura a reflexionar sobre aquestes qüestions des de les seves vivències personals i quotidianes. Aquí teniu les seves respostes en forma de relats breus.

XAVIER ALBERTÍ

Director artístic del Teatre Nacional de Catalunya

Se'm fa difícil plantejar-me cap mena de conjectura sobre el futur de les biblioteques sense remetre'm directament al projecte dels clubs de lectura *Llegir el teatre*: una iniciativa nascuda de la col·laboració entre el Teatre Nacional i les Biblioteques de la Generalitat amb la intenció de promoure la lectura de textos teatrals arreu del nostre país, gràcies a la qual he pogut mantenir durant els últims tres anys un contacte directe amb nombroses persones relacionades amb la xarxa de les biblioteques de Catalunya.

Els resultats d'aquest projecte, que no ha deixat de créixer des dels seus inicis, no només han sorprès d'una manera extraordinària tots els qui hi estàvem implicats, sinó que m'atreviria a dir que també ens han deixat una empremta emocional profunda que té molt a veure amb el potencial enorme que pot oferir en molts aspectes una bona xarxa de biblioteques públiques.

La base de tot plegat és probablement la capacitat d'aglutinar una comunitat de persones tan heterogènies com es vulgui, fins i tot allunyades territorialment, entorn d'una mateixa voluntat d'aprendre: sense necessitat d'«al·licients» o de «retorns» objectivables, sense «objectius» palesament definibles o identificables. Voluntat d'aprendre, a seques: per pur plaer, per un plaer que sens dubte és una de les millors armes que ens queden per enfrontar-nos al món amb una certa dignitat, perquè l'afany de coneixement enriqueix la nostra identitat individual i col·lectiva, mantenint-nos en el just equilibri inestable, fins i tot quan d'allò de què parlem és de literatura dramàtica.

D'espais on anar a buscar coneixements i altres fonts de plaer intel·lectual, les biblioteques públiques s'han anat convertint en indrets privilegiats on compartir també la *necessitat* d'aprendre — una necessitat *real, viscuda, urgent* i, això em sembla important, més *ètica* que no pas *pràctica*. L'experiència de *Llegir el teatre* ens està demostrant, a més a més, que la naturalesa pedagògica d'aquesta mena d'espais de trobada no està renyida en absolut amb la voluntat de plantejar discursos complexos. Ben al contrari: l'afany de coneixement només està renyit amb la incomprensió final dels llenguatges, no pas amb la seva complexitat a l'hora d'accedir-hi.

És d'agrair molt, doncs, que aquest indret privilegiat que són les biblioteques públiques continuï treballant en aquest sentit, facilitant la comprensió dels llenguatges per satisfer millor l'afany de coneixement de la nostra ciutadania. I si encara li volem demanar més, demanem-li que contribueixi d'una manera encara més activa a generar nous discursos complexos sobre el nostre entorn immediat, sobre el nostre patrimoni cultural i, en definitiva, sobre la nostra identitat individual i col·lectiva.

INÉS GARRIGA

Consultora en Innovació

Sshh! Silenci! Pots fer tan soroll com vulguis!

L'altre dia, un amic arquitecte, de 38 anys, em comentava que des de la Universitat no havia tornat a trepitjar una biblioteca. I ho estava fent de nou per anar-hi amb el seu fill, el Gerard, de 4 anys. Aleshores hi anava per lligar i per estudiar, ara per compartir una bona estona amb ell. A la Universitat havia de fer mans i mànigues per no alçar la veu, ara, el seu fill li recordava que a la propera tarda a la biblioteca havien de portar un timbal. Un timbal? Es va sorprendre molt. Aquesta història ens recorda, per sort, que les biblioteques són molt més que un espai per aprendre a llegir i a escriure en silenci. Les biblioteques donen ànima al coneixement, li donen vida, més enllà de preservar-lo, ordenar-lo, també el transmeten i el fan accessible.

Les biblioteques es troben en una posició privilegiada. Mentre les escoles i les universitats han de replantejar-se com donar les classes, com fer recerca i generar nou coneixement, les biblioteques, han de continuar essent els espais del coneixement de proximitat on els ciutadans puguin, a més a més, experimentar-lo. Les biblioteques del futur han d'estar més a prop dels laboratoris ciutadans que dels museus en el sentit més estricte, on la divulgació cedeix el protagonisme al co-crear, al dissenyar, al provar, a la participació. Les biblioteques són la xarxa d'equipaments culturals

de proximitat públics més important del país. Prop del 50% de la població hi està inscrita. El potencial d'aquesta xarxa per desenvolupar-hi la recerca i la innovació ciutadana és enorme. Aprofitem-lo enlloc de crear, com ja està passant a Barcelona i a altres localitats, nous equipaments específics per aquest objectiu. I fem-lo compatible també amb altres espais com els centres cívics i els museus.

La recerca i la innovació d'avui en dia exigeix, sobretot a les Universitats i als seus centres, replantejar-se com la fan. Cada vegada més, han d'incorporar les necessitats i interessos reals dels ciutadans i ésser més oberts i transparents en la seva feina. És, doncs, quan la ciència oberta, la ciència ciutadana i la innovació oberta prenen rellevància. Les biblioteques del futur poden esdevenir els referents per aquesta nova manera de generar coneixement, poden convertir-se en els espais de connexió entre l'excel·lència científica i la participació ciutadana. Una oportunitat, aquesta, encara no assolida per ningú.

Com gestionar tota aquesta complexitat i entendre que la forma de transmetre el coneixement està variant, serà, sens dubte, tot un desafiament. Ja no n'hi ha prou amb un llibre, un llaips i una llibreta. Les tecnologies creatives poden ajudar, ofereixen altres maneres d'aprendre i accedir al coneixement, molt més interactives i participatives. Els llibres electrònics, els videojocs, els documentals interactius, la realitat augmentada, la visió per computació, la intel·ligència artificial, l'open data, la big data, la internet de les coses i altres formaran part dels pressupostos d'inversió. Però només seran biblioteques del futur aquelles capaces d'anar més enllà de la digitalització del coneixement. Hauran de tenir uns professionals preparats per aprendre amb els ciutadans, uns espais més oberts i adaptats a aquestes noves maneres de compartir el coneixement, capaces d'acceptar que no només s'aprèn en silenci, i que optin per recuperar l'esperit participatiu d'anàlisi i dissertació de les antigues àgores gregues. Un bon exemple de la feina que estan fent en aquesta direcció és la biblioteca laboratori de Volpelleres Miquel Batllori (Sant Cugat).

IGNASI ARAGAY

Periodista/Director adjunt del diari ARA

Les biblioteques de la meva infantesa i les d'ara

Un dels plaers d'adolescència que recordo és el de ficar-me dins d'alguns llibres. Potser el primer important va ser «Cien años de soledad». Però abans, abans que arribés a García Márquez, vaig tafanejar-ne molts altres: llibres, diaris, còmics... A casa n'hi havia força, però alguns els anava a cercar a les biblioteques. M'ha quedat gravat un episodi molt precís. Durant unes vacances de Setmana Santa, un bon dia vaig agafar tot sol un tren des d'Aiguafreda, on aleshores la família hi tenia una casa d'estiueig llogada, per anar a la Biblioteca de La Caixa, a Vic. Havia de fer un treball escolar i necessitava consultar enciclopèdies i llibres. Em faltava informació. Aleshores, és clar, no hi havia internet.

El fet d'anar-hi sol suposo que devia tenir un punt d'aventura que ha fet que em quedés gravat en la memòria. Era una biblioteca que a mi em va semblar molt gran i important, amb un aire decimonònic, de mobles de fusta envernissats, tota folrada d'enciclopèdies i llibres. Quin silenci més reverencial! S'hi respirava un suposat aire d'erudició que em feia somniar, com si jo ja fos la mena d'investigador humanista que mai no he arribat a ser. M'he quedat en lector diletant. Amb els anys, tot i el meu interès per la història, el periodisme em va capturar: es veu que m'interessava una mica tot. Curiositat universal, en diuen.

Suposo que, com totes les biblioteques de l'entitat bancària, aquella vella glòria de Vic, tan pulcrament endreçada, ja no deu existir. Va arribar un moment que La Caixa se les va treure totes de sobre, les biblioteques, amb l'excusa, més o menys consistent, més o menys interessada, que el servei bibliotecari l'havien d'assumir les institucions públiques. Van decidir que tocava la modernitat de l'art contemporani i la divulgació científica. No tinc res en contra ni de l'art ni de la ciència, però sospito que potser amb els anys La Caixa se n'ha penedit, d'aquell pas, vist que ara les biblioteques són uns equipaments culturals d'èxit, plens sempre de gom a gom, segurament els centres d'oci i formació més versàtils i dinàmics del segle XXI. En fi, m'alegro molt que a més aquests centres siguin públics.

La veritat és que avui dia no hi vaig gaire, a les biblioteques. Per raons de feina, rebo al diari tots els llibres que necessito, i de fet me'n sobren. Però m'agrada molt saber que hi són, les biblioteques, que els meus fills les tenen a l'abast. Que progressen adequadament. Són, per mi, un indicador rellevant de dues coses: de la qualitat democràtica i de la qualitat de l'estat del benestar d'un país. Si entenem la informació, i la lectura en general, com un dret bàsic, les biblioteques són un factor clau d'igualtat d'oportunitats. M'agradaria, doncs, que les nostres administracions les mimessin més, les dotessin de més pressupost, de més horari i de més autonomia per adaptar-se a cada entorn.

Foto: Martí Albesa

ELISENDA FIGUERAS

Directora de Taleia cultura

Any de les biblioteques

Vaig descobrir la biblioteca, en femení singular, ara fa 22 anys i me n'hi vaig enamorar. Us explicaré... Els llibres, en més o menys mesura, han estat sempre presents a través de la petita prestatgeria dels pares, les lectures obligatòries de l'escola i la Universitat, les recomanacions i préstecs dels amics, alguna llibreria de confiança.

Però la biblioteca pública, la vaig descobrir per la feina, m'hi vaig acostar per fer un projecte i, com deia, m'hi vaig enamorar, intensament, per sempre més... Em va seduir perquè per fi trobava un equipament cultural de proximitat, amb sentit, sense limitació per l'edat i l'estatus, perquè s'adreçava a interessos molt i molt diversos, per poder viure-la com a opció individual o també com a espai de trobada col·lectiva i compartida, perquè podia acollir persones però també entitats, escoles, col·lectius.

I tot això m'emocionava, tot i que la biblioteca pública més gran tenia 700 m², les novetats literàries arribaven al cap d'un any (o més), no disposaven ni de fons audiovisual, ni cap eina digital i no tot el personal comptava amb la formació adequada...

20 anys més tard de la meua descoberta i 100 de la seva implantació al territori català gràcies al projecte de la Mancomunitat de Catalunya, els valors que em van seduir segueixen vigents i s'han amplificat molt. Els dèficits tècnics d'aquells anys s'han superat i el treball local i en xarxa de les biblioteques públiques catalanes les situa com l'equipament públic millor valorat. I els usuaris, els ciutadans, se l'estimen, la valoren.

Què han de fer les biblioteques els propers 100 anys? Seguir fent el que han fet tan i tan bé fins ara: escoltar els ciutadans, estar pròxims a ells, ser sensibles a les necessitats socials, culturals i educatives, conèixer el panorama cultural, estar al dia en tots els avenços tecnològics i esdevenir-ne mediadors. Tot això ho sap i ho pot fer l'equip bibliotecari que n'està al front.

Per fer-ho, però, cal que en cercle perfecte els ciutadans les segueixin estimant i sobretot que els responsables polítics de les administracions públiques, de les quals depenen, es creguin el projecte bibliotecari, entenguin el que significa i el posicionin com a estratègic per a la ciutadania i, en conseqüència, el dotin dels recursos necessaris per a seguir endavant amb tots els projectes que tenen entre mans. Aquest és el gran repte: la confiança i posicionament prioritari dels plans estratègics municipals i de país en estreta connivència amb els seus usuaris fidels i potencials.

Altres reptes són el desenvolupament del treball en xarxa, garant de l'aprofitament de l'esforç col·lectiu, i la formació constantment actualitzada i sempre adaptada a les noves necessitats tecnològiques i socials dels professionals que hi treballen.

Sí, si s'aposta per tot això, els propers 100 anys, els ciutadans (lectors o no) disposaran d'un equipament que sabrà mantenir l'espai de trobada presencial de la comunitat, el contacte i la prescripció individual i col·lectiva més local, amb l'accés i la capacitat a les eines i processos digitals i virtuals que ben segur hauran anat colonitzant el dia a dia de les relacions, comunicació i aprenentatge humà.

ÓSCAR LÓPEZ

Periodista cultural / Director de Página Dos (TVE)

Biblioteques Segle 2.1

Aquesta és una carta de desitjos. És possible que algunes de les propostes seguidament esmentades estiguin en marxa i servidor encara no ho sàpiga per simple desinformació, però, per si de cas, com són desitjos fermes i potser esbojarrats, prefereixo que quedin per escrit abans que, per prudència, oblidats. Potser no és una carta realista i sí un punt provocadora, però amb els desitjos, tot hi entra, i val la pena deixar que els somnis estrambòtics juguin a favor. Al cap i a la fi, d'informes realistes i acurats segur que la *Memòria de l'estat de les biblioteques* de 2015 en va plena.

Abans, però, voldria destacar dues consideracions:

1. Qui això signa és un devot de l'espai bibliotecari que encara conserva el seu vell carnet de la Biblioteca de Catalunya: un espai que visitava sovint per anar a fer els treballs de l'escola quan això d'Internet només estava en el cap de Vinton G. Cerf.

2. El que comentaré ara no distingeix entre els diferents tipus de biblioteques del país, malgrat les particularitats de cadascuna; és una carta d'humils precis, no una tesi doctoral. Aclarit això i, tot i ser conscient de les limitacions econòmiques i bla bla bla, jo desitjaria un segle 2.1 bibliotecari on:

- Poder aconseguir que les biblioteques obrin els diumenges. El cap de setmana permet gaudir-les d'una manera especial i aquests espais també són un lloc de trobada familiar.

- Reconvertir-les en petites escoles de lletres per ensenyar a qui vulgui a escriure ficció. Si els nombrosos i fantàstics clubs de lectura ajuden a crear millors lectors, per què no crear clubs d'escriptura davant la gran quantitat de persones que volen escriure les seves pròpies històries.

- Potenciar la interrelació entre cinema i literatura. Encara són molts els qui pensen que vista la pel·lícula, llegida la novel·la. Fals! Donem l'oportunitat a aquesta gent de comprovar que sovint l'una i l'altra expliquen coses diferents.

- Incrementar els concerts de músics que valoren el poder de la paraula en les seves creacions. Per què no crear un circuit permanent de música-fòrum, cine-fòrum i llibre-fòrum?

- Oferir classes magistrals per part dels bibliotecaris pels qui volen ser els millors bibliotecaris de casa seva o de l'escola dels seus fills i sovint necessiten ajuda.

- Organitzar excursions amb entrepà inclòs per conèixer les biblioteques privades del Monestir de Montserrat, Castell de Peralada, Arús, i tantes i tantes que hi ha escampades pel país.

- I posats a somiar, voldria un canal de TV a internet on gaudir de les activitats en *streaming* que es facin arreu de les biblioteques de Catalunya i, si cal, d'arreu del món (en col·laboració amb les d'altres països), amb programes culturals específics, clubs de lectura globals, entrevistes amb escriptors, músics, directors de cinema...

El llistat de desitjos o potser de somnis es podria allargar. Afegiria la possibilitat de buscar patrocinadors privats que volguessin sumar el seu nom al que ja presideix cadascuna de les nostres biblioteques: aquests venerables espais que ajuden dia a dia a crear el paisatge sentimental, cultural i intel·lectual d'un poble. Qui no vegi que s'ha d'invertir en elles, que s'ho faci mirar.

MONTSE AYATS

Presidenta de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana /
Directora d'Eumo Editorial

M'emociona pensar que a començament del segle XX van ser capaços d'idear un projecte com la xarxa de biblioteques públiques catalanes, un projecte pioner i innovador dins de l'Estat espanyol, i que les administracions van unir esforços per crear-lo i desplegar-lo.

Des de la inauguració de les primeres biblioteques a Valls, Sallent, Olot i Les Borges Blanques han passat gairebé 100 anys i el sistema bibliotecari no ha fet més que créixer, estendre's pel territori i treballar per garantir l'accés del conjunt de la població a la cultura i el coneixement.

A més de la funció assignada inicialment, com a sales de lectura i préstec de llibres «com se fa a moltes poblacions d'Alemanya i Anglaterra» –afirmació del diputat per Cervera i Solsona que justificava, el maig de 1914, la creació de les biblioteques–, amb el temps aquests equipaments han passat a esdevenir també espais de dinamització cultural i social, punts d'accés a Internet i a les xarxes...

És evident que qualsevol projecte s'ha d'anar revisant i adaptant a la realitat, però la crisi econòmica dels darrers anys, una societat amb nous valors i on la qualitat dels serveis sovint ve

definida per l'ús i la rendibilitat immediata i, sobretot, l'explosió del món digital, fan que sigui imprescindible reflexionar sobre la funció de les biblioteques en el futur.

A l'hora d'abordar la reflexió, crec que és fonamental tenir en compte, d'una banda, que la documentació, els coneixements i la necessitat d'estar informats per esdevenir ciutadans capaços de pensar per nosaltres mateixos, creixen de manera exponencial, alhora que, d'altra banda, creixen també les dificultats d'una part important de la població del nostre país per accedir-hi. Així doncs, des del meu punt de vista, ja avanço que les biblioteques són i seran més necessàries que mai.

D'entrada, crec que és urgent que les biblioteques reivindicuin i incrementin el seu valor social. Sé que no és una tasca fàcil i que no la poden fer soles, però en una societat com l'actual és absolutament necessari dedicar temps i esforços a comunicar, a generar complicitats i a fer evidents els beneficis que comporten per a la societat tant des del punt de vista cultural com social, econòmic, educatiu, informatiu.

En segon lloc, i tenint en compte que estem parlant d'un servei públic, crec que les biblioteques del segle XXI no poden renunciar de cap de les maneres a disposar d'uns fons representatius dels diferents gèneres, especialment en la nostra llengua. Si no fan les biblioteques aquesta funció, qui la farà? Alhora, han d'ampliar els fons bibliogràfics per atendre una població amb unes necessitats i uns interessos més plurals i diversos.

En tercer lloc, crec que és necessari continuar avançant en el debat que genera el món digital i la circulació lliure de la informació per les xarxes. De ben segur que en les biblioteques del futur caldrà transformar espais, reorganitzar-se, formar-se... però, com he dit més amunt, si no perdem de vista quines són les funcions fonamentals de les biblioteques, encara que canviïn les eines, tindran més sentit que mai.

M'és difícil imaginar un futur sense biblioteques, com m'és difícil imaginar un futur sense llibreries o sense editors, però, és clar, que perquè això no sigui així, tenim molta feina per davant!

Foto: Arnau Duran [CC-BY-SA]

ÀLEX HINOJO

Activista cultural / Responsable d'Amical Wikimedia

Com va mencionar el mateix Prat de la Riba, les biblioteques són un espai comú a totes les disciplines intel·lectuals. El mateix passa amb Internet. Fa cent anys la xarxa de biblioteques de la Mancomunitat va ser creada amb una clara voluntat d'alfabetització social, de socialització del coneixement. Les bibliotecàries van assumir un cert rol d'activisme cultural, que encara mantenen, promovent l'accés a la cultura independentment de l'origen i la posició social dels ciutadans. Actualment, el gran gruix de processos de creació, processament i comunicació de la informació tenen lloc a la xarxa. És per això que les bibliotecàries han de reforçar el seu rol de facilitadores i acompanyar a la ciutadania en el seu procés d'alfabetització digital.

La biblioteca és i ha de continuar sent un espai de descoberta, un espai de socialització de la informació i d'accés al coneixement, independentment del format en el qual aquest es presenti. Les bibliotecàries han d'aprofitar la seva expertesa en catalogació i gestió de la informació per facilitar al ciutadà l'establiment de noves habilitats de cerca que ens permetin generar nous criteris i noves jerarquies dins de l'immens univers que és Internet. Són més necessàries que mai. En un món *líquid*, ens poden ajudar els ciutadans a seleccionar entre milers de fonts, a fer-ho amb esperit i sentit crític. Amb l'alfabetització digital, les biblioteques han de convertir-se en un node referent, bàsic i necessari de la *nostra* xarxa. Poden promoure la capacitat de síntesi, ajudar-nos a fer connexions entre fonts disperses, amb l'objectiu de generar un relat unificat, un context. En el fons, es tracta de continuar promovent la curiositat per aprendre. És relativament fàcil, ja que ho porten fent molts anys.

M. TERESA CALABÚS

Llibretera de El Cucut (Torroella de Montgrí)

La biblioteca

Quan jo tenia sis o set anys vaig entrar per primera vegada a la biblioteca de Torroella de Montgrí. Era, com segurament totes les de Catalunya, de La Caixa. Recordaré sempre la imatge i l'emoció d'aquell primer contacte: Vaig veure una senyora (Ramoneta, es deia) còmodament asseguda davant una taula gran, majestuosa, amb un llibre obert davant seu i un llum de taula que enfocava el llibre. A la seva esquena, els finestrals. Davant seu, tres parets plenes de prestatges plens de llibres. Ella, de tant en tant, aixecava el cap de la lectura i feia, amb el dit davant la boca: xxxxt! xxxxt! Jo ja estava fascinada del poder que tenia la Sra. Ramoneta en aquell espai de recolliment però, quan em varen dir que cobrava per llegir i per estar allà, la meva admiració va ser total. Havia trobat el meu ofici!

Ara les biblioteques i els professionals bibliotecàries i bibliotecaris estan molt lluny d'aquella imatge. Personalment el canvi que he detectat és la filosofia respecte al fons i al tracte amb l'usuari de les biblioteques. M'explico: llegir ja no és de minories i entrar en una biblioteca no és entrar al temple de la cultura que vaig experimentar de petita. Ara, entrar en una biblioteca és submergir-se en molts mons diferents, tots al nostre abast. És poder-se expressar, poder demanar el que ens agrada sense ser jutjats com abans. És un espai viu, que es reinventa amb la societat i les demandes dels usuaris.

Però encara veig que molta part de la societat no entra a la biblioteca. Simplement no saben què s'hi ofereix. Potser es podria fer alguna jornada de **biblioteca al carrer**. La biblioteca podria buscar un dia a l'any per sortir al carrer, estil campanya electoral. Repartir carnets, explicar que a les biblioteques també hi poden trobar cinema, música, revistes,...

D'altra banda, crec que cada bibliotecària i bibliotecari marquen la personalitat del lloc on treballen i que les seves propostes són les més adequades a la població, però **que els falta ajuda municipal**. Penso que les institucions i els ajuntaments haurien de tenir més comunicació per aconseguir la partida econòmica coberta, lligada al nombre d'habitants. Una altra acció seria convidar, almenys un cop l'any, les entitats que hi ha a la població a fer un acte a la biblioteca. Usuaris de la llar de jubilats, corals musicals, AMPES, escoles de ballet, jugadors d'escacs, etc.

Finalment, per agilitzar el préstec, considero que els carnets haurien de ser digitals. Amb el DNI n'hi hauria d'haver prou per fer les gestions a les biblioteques.

XAVIER FINA

Consultor cultural

La (meva) biblioteca del futur

La biblioteca del segle XXI és un lloc on hi passen coses, on hi passen moltes coses. I on s'hi pot fer gairebé de tot. Hi ha un bar on beure, menjar i parlar. Hi ha connexió a Internet que tant et serveix per lligar per les xarxes socials, per enviar correus electrònics o per veure pel·lícules. S'organitzen petites actuacions musicals i teatrals, exposicions i moltes taules rodones. I els estudiants troben un espai òptim per fer deures i preparar exàmens. Tot això és fantàstic: les biblioteques han esdevingut el més important servei cultural de proximitat. El seu èxit és indiscutible, tenim molts indicadors que ens ho confirmen: carnets, visitants, usuaris, activitats... Però la biblioteca també pot ser, goso dir, sobretot ha de ser, un servei destinat a la lectura.

A les biblioteques es llegeix: a la pantalla de l'ordinador, revistes de tot tipus, diaris generalistes i esportius. Però la biblioteca també ha de ser –o fins i tot sobretot ha de ser– un servei dedicat als llibres.

A les biblioteques es presten i es llegeixen llibres. De consulta, d'autoajuda, bestsellers. Però la biblioteca també ha de ser –és més, sobretot ha de ser– un servei dedicat als llibres que més coneixement ens aporten, als llibres de qualitat, a la bona literatura, als llibres de pensament.

Democratitzar l'accés a la cultura, obrir les biblioteques per a què corri l'aire i hi entri la llum no és incompatible amb el seu necessari paper prescriptor. Tothom hi té lloc, tothom hi és cridat, però no podem renunciar al paper transformador del llibre. Llegir llibres ens fa millors, especialment llegir bons llibres. Donar-li a la ciutadania allò que vol és una bona estratègia per aconseguir que s'acostin al nostre servei. Però la naturalesa última del nostre servei –com la de tots els serveis públics culturals– implica una vocació de transformació d'aquesta demanda. Adaptar-s'hi és allò que fa el mercat. Des de l'àmbit públic no es pot perdre la voluntat transformadora. Seduint, acompanyant, sense imposicions, de manera progressiva. Però sense renunciar a transformar. Perquè no tot té el mateix valor. I ens ha de fer contents que qui mai hagi entrat a una biblioteca hi vingui a llegir un diari esportiu. Però amb això no en tenim prou: el nostre objectiu ha de ser obrir-li a aquest ciutadà el seu ventall de possibilitats, provocar la seva curiositat, despertar-li el desig de lectures més complexes. Perquè el fonament últim de la biblioteca –i en bona mesura de tots els serveis públics culturals– és el projecte de la modernitat que va néixer amb la Il·lustració, el que fa de l'educació i la cultura un instrument indispensable per acostar-nos a la igualtat d'oportunitats.

A la meva biblioteca del futur hi passen moltes coses. Però els bons llibres, les lectures que ens fan millors, hi segueixen tenint un espai central.

AGRAÏMENTS

Comissió Promotora de l'Any de les Biblioteques

Sr. Artur Mas, president de la Generalitat de Catalunya (president)

Sr. Ferran Mascarell, conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya (vicepresident)

Sra. Carme Mayol (presidenta d'honor)

Sr. Ernest Abadal, degà de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona

Sr. Xavier Amor, president de la Federació de Municipis de Catalunya

Sr. Miquel Buch, president de l'Associació Catalana de Municipis

Sr. Salvador Casals, president de la Federació d'Ateneus de Catalunya

Sra. Laura Borràs, directora de la Institució de les Lletres Catalanes

Sr. Jaume Ciurana, tinent d'alcalde de Cultura, Coneixement, Creativitat i Innovació de l'Ajuntament de Barcelona

Sr. Antoni Daura, president del Gremi de Llibreters de Catalunya

Sra. Carme Fenoll, cap del Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Sr. Daniel Fernández, president del Gremi d'Editors de Catalunya

Sr. Joan Carles Garcia Cañizares, diputat de Cultura de la Diputació de Barcelona

Sr. Daniel Gil, president del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya

Sr. Albert Pèlach, president de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana

Sr. Joan Pluma, director general d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni de la Generalitat de Catalunya

Comissió Executiva de l'Any de les Biblioteques

Sr. Ferran Mascarell, conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Sr. Joan Pluma, director general d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni de la Generalitat de Catalunya

Sra. Carme Fenoll, cap del Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Sr. Xavier Albertí, director artístic del Teatre Nacional de Catalunya

Sr. Lluís Anglada, director del Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya

Sr. Ignasi Aragay, director adjunt del diari ARA

Sra. Assumpta Bailac, gerent del Consorci de Biblioteques de Barcelona

Sra. Antònia Capdevila, directora de la Biblioteca Pública de Lleida

Sr. Josep Cots, director d'Edicions del 1984

Sra. Begonya Ferré, directora de la Biblioteca de Roquetes-Mercè Lleixà

Sra. Marina Garcés, filòsofa

Sr. Artur Iscla, cap de Biblioteques de l'Ajuntament de Girona

Sra. Gemma Lienas, escriptora

Sr. Gregorio Luri, pedagog

Sra. Assumpta Montellà, historiadora

Sr. Jordi Permanyer, gerent del Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona

Sr. Bernat Puigtobella, periodista

Sra. Carme Renedo, cap del Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona

Sr. Bernat Ruiz Domènech, consultor sector del llibre

Sra. Dolors Saumell, directora de la Biblioteca Pública de Tarragona

Sr. Màrius Serra, escriptor

Sr. Guillem Terribas, llibreter

Sr. Quim Torra, director d'El Born Centre Cultural

Sr. Sergio Vila-Sanjuán, periodista

Consell Assessor de l'Any de les Biblioteques

Sra. Iolanda Batallé, directora Editorial La Galera

Sra. Carme Fenoll, cap del Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

Sra. Elisenda Figueras, directora de Taleia Cultura

Sr. Àlex Hinojo, Viquipèdia Catalunya

Sr. Ciro Llueca, director de la Biblioteca de la Filmoteca

Sr. Toni Puig, consultor cultural

